

Хожиев Ж.Д.,
ТДИУ, Молия кафедраси катта
ўқитувчиси
xojiyev.jaxongir@mail.ru

АҲОЛИ ДАРОМАДЛАРИНИ ОШИРИШДА ДАВЛАТ СИЁСАТИНИНГ РОЛИ

РОЛЬ ГОСУДАРСТВЕННОЙ ПОЛИТИКИ В ПОВЫШЕНИИ ДОХОДОВ НАСЕЛЕНИЯ

ROLE OF STATE POLICY IN INCREASING HOUSEHOLD INCOME

Аннотация. Ушбу мақолада мамлакатимизда ҳозирги кунда аҳоли реал даромадларини ошириш, уни турли ижтимоий қатламлар ўртасида барқарор тақсимланишини таъминлаш, турмуш фаровонлигини юксалтиришида давлат сиёсатининг роли тадқиқ қилинган.

Калит сўзлар: аҳолининг реал даромадлари, ҳаёт даражаси, даромад, истеъмол таркиби, уй хўжалиқларининг истеъмол тўплами, меҳнатга ҳақ тўлаш.

Аннотация. В статье исследуется роль государственной политики в повышении реальных доходов населения в нашей стране сегодня, обеспечении их устойчивого распределения между различными социальными слоями, повышении благосостояния населения.

Ключевые слова: реальные доходы населения, уровень жизни, доходы, структура потребления, потребительский пакет домохозяйств, заработная плата.

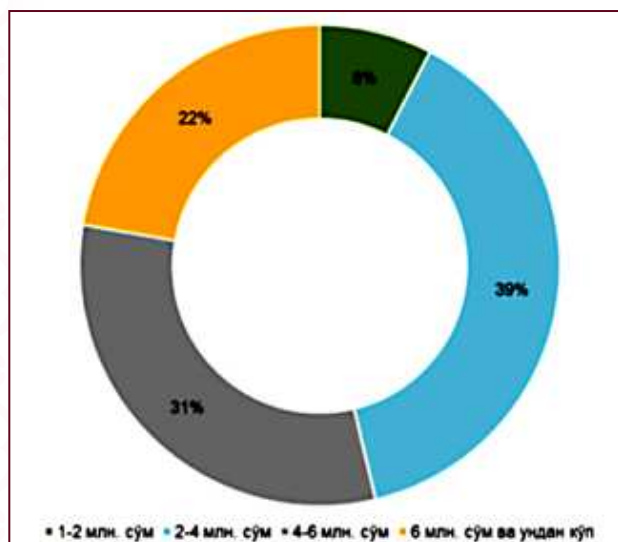
Abstract. The article examines the role of state policy in increasing the real incomes of the household in our country today, ensuring their sustainable distribution among various social strata, and increasing the well-being of the household.

Keywords: real incomes, standard of living, incomes, consumption structure, consumer package of households, wages.

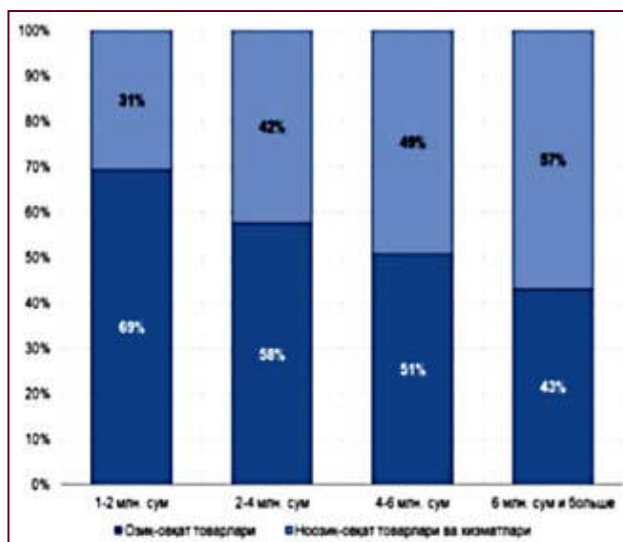
Бизга маълумки, давлатнинг иқтисодий ва ижтимоий платформаларидаги сиёсатни уйғунлигининг асосий ришталаридан бири аҳоли реал даромадларини ошириш ва уни турли ижтимоий қатламлар ўртасида барқарор тақсимланишини таъминлаш ҳисобланади. Ижтимоий соҳани ривожлантириш йўналишда биринчи белгиланган масала – аҳолининг реал даромадларини ошириш ва унинг турмуш даражасини яхшилаш ҳисобланади. Ҳозирги босқичда пандемия ўзининг салбий таъсирини кўрсатди. Ўзбекистонда ҳам пандемиядан олдин ишсизлар сони ўртача 1 миллион 350 мингга яқин бўлган бўлса, пандемия бошлангач қатор корхоналар фаолияти тўхтатилди ва ишсизлар сони қарийб 2 миллионга яқинлашди [1]. Маълум қилинишича, 2020 йилнинг биринчи чорагида хизматлар ҳажмининг ўсиш суръати ўтган йилнинг шу давридагига нисбатан 11,1 фоиздан 9,9 фоизгача секинлашди. Ушбу ҳолат, март ойининг иккинчи ярмидан карантин

тадбирларининг амалга оширилиши, транспорт, ташиш хизматларининг, айниқса авиақатновларнинг тўхтатилиши ҳамда қатор хизмат кўрсатиш объектлари фаолиятининг тўхталиши билан изоҳланади. Иқтисодийни либераллаштириш ва ривожлантириш бўйича ислохотларнинг кейинги даврларида мамлакатимизда аҳоли даромадларини изчил ошириш, таълим ва соғлиқни сақлаш хизматларининг сифатини юксалтириш, уй-жой билан таъминлаш тадбирлари, уларнинг истеъмол талаби сифатини кескин ошириш бўйича кенг кўламли ислохотлар амалга оширилмоқда. Бу ишларнинг аҳамияти Президентимизнинг маърузалари ва асарларида изчил асосланиб борилмоқда. Мазкур саъй-ҳаракатларнинг натижаси ўлароқ замонавий шароитларда фуқароларнинг ҳаёт даражаси сифат жиҳатдан юксалиб, ижобий томонга ўзгариб бораётганлигида намоён бўлмоқда. Шунга қарамай, бу борада Республикамизда амалга оширилиши лозим бўлган ишлар талайгина бўлиб, мазкур имкониятлардан самарали фойдаланиш учун аҳоли турмуш даражасини ошириш билан боғлиқ масалаларни назарий ва услубий жиҳатдан чуқур ўрганиш ва бу бўйича илмий асосланган таклифларни бериш бугунги кундаги долзарб муаммолардан бири ҳисобланади. Аҳоли турмуш даражаси деганда, одамларнинг зарур моддий ва маънавий неъматлар билан таъминланганлиги, уларнинг истеъмоли ва эҳтиёжлари қондирилганлиги даражаси тушунилади.

Бизнинг фикримизча, аҳоли турмуш даражаси ижтимоий-иқтисодий тушунча сифатида, улар ихтиёридаги даромад ва хусусан реал даромадларининг шаклланиш даражасига ҳам боғлиқдир. Чунки реал даромадлар тирикчилик минимуми, турмуш фаровонликни таъминлашнинг моддий-молиявий асосини ташкил қилади. Қуйидаги расмда уй хўжаликларининг даромад даражаси ва истеъмол таркиби кўрсатилган.

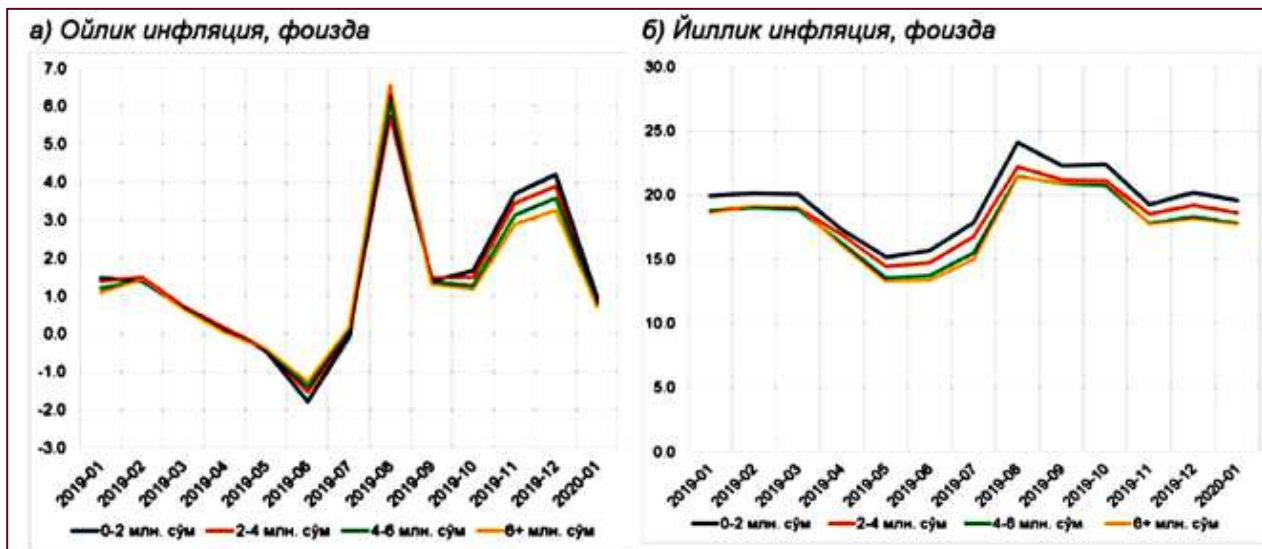
1-расм. Уй хўжаликлари даромад даражаси бўйича тақсимланиши.

2-расм. Турлича даромад даражасидаги уй хўжаликлари истеъмол таркиби.

Ҳар хил даромадга эга уй хўжаликлари гуруҳлари харажатлари таркибидаги тафовут таҳлили кам даромадга эга бўлган уй хўжаликлари юқори даромадли гуруҳларга қараганда ўз харажатларининг кўпроқ қисмини озиқ-овқат маҳсулотларига ва камроқ қисмини нооziқ-овқат товарлари ва хизматлар (яъни транспорт, соғлиқни сақлаш, таълим ва бошқалар)га сарфлайдилар (2-расм). Даромад даражасининг ўсиб бориши билан истеъмол таркибидаги озиқ-овқат маҳсулотларининг улуши сезиларли даражада

¹ М а н б а: <https://cbu.uz/upload/iblock/a3a/Turmush-darazhasi-va-inflyatsiya>.

3-расм. Даромад даражаси турлича бўлган гуруҳлар учун ойлик ва йиллик инфляция динамикаси[2].¹

пасаймоқда. Даромадлари 6 млн. сўм ва ундан юқори бўлган уй хўжаликларининг истеъмол саватидаги озиқ-овқат маҳсулотлари улушининг даромади 2 млн. сўмдан паст бўлган уй хўжаликлариникига қараганда ўртача 26 фоиз бандга кам.

Аксарият ҳудудларда паст даромадга эга респондентлар нисбатан юқори инфляция даражасини сезганлар. Даромадлари 1–2 ва 2–4 млн. сўм атрофида бўлган уй хўжаликлари даромадлари 6 млн. сўм ва ундан кўпроқ бўлганларга нисбатан 0,6–1,4 фоиз бандга юқорироқ инфляция даражасини сезганлар.

2019 йилда озиқ-овқат инфляцияси 18,6 фоизни ташкил этган ва мос равишда нисбатан кам даромадли гуруҳлар харажатларининг катта қисми озиқ-овқатларга сарф қилиниши натижасида уларда юқори инфляция сезилган. Шунингдек, кам даромадли аҳоли гуруҳлари йил давомида ноозиқ-овқат товарлари нархлари ўсиш даражасининг пасайишидан камроқ манфаат кўришди. Юқори даромадли ҳудудларда яшовчи кам даромадли уй хўжаликлари яшаш қийматининг кўпроқ ўсишига дуч келмоқдалар (3-расм). Ойлик сезилган инфляция динамикаси ҳам даромад даражаси турлича бўлган уй хўжаликлари ўртасида сезиларли даражада фарқ қилади. Бунда кам даромадли уй хўжаликларининг истеъмол тўпламида озиқ-овқат маҳсулотларининг улуши юқорилиги сабабли, ушбу уй хўжаликларига мавсумий ўзгаришлар оқибатида юзага келадиган озиқ-овқат инфляцияси янада кучлироқ таъсир этади. Юқоридаги устувор йўналишлар асосида Ўзбекистон Республикасининг солиқ сиёсатини такомиллаштириш концепцияси қабул қилинган бўлиб, ушбу концепцияда «.....солиқ тўловчилар томонидан ходимларнинг реал сонини ва меҳнатга ҳақ тўлаш фондини яширишга олиб келувчи меҳнатга ҳақ тўлаш фонди солиқ ставкаларининг юқорилиги»[3] эътироф этилган. Натижада, 2019 йилдан, иш ҳақи фондидан кўп босқичли солиққа тортиш тизимини қисқартириш ва «барча фуқаролар учун жисмоний шахслардан олинадиган даромад солиғининг ягона ставкасини 12 фоиз миқдорида жорий этиш, шундан 0,1 фоизини шахсий жамғариб бориладиган пенсия ҳисобварақларига йўналтириш» - бўйича янги тартибни киритиш билан боғлиқ ислохотларни амалга оширилиши, шунингдек «фуқароларимиз солиқдан қочиш эмас, уни вақтида тўлашдан манфаатдор бўлиши керак»[4] лиги кўзда тутилган.

¹ М а н б а: <https://cbu.uz/upload/iblock/a3a/Turmush-darazhasi-va-inflyatsiya>.

Демак, солиқ тизимининг муҳим элементи ҳисобланган жисмоний шахсларни солиққа тортиш амалиётидаги ислохотларнинг миллий иқтисодиётнинг барқарор ва мутаносиб ривожланишида ҳамда аҳоли турмуш фаровонлигини юксалтириш, уларнинг реал даромадларини оширишда муҳим фискал омил бўлиб ҳисобланади.

ФОЙДАЛАНИЛГАН АДАБИЁТЛАР

1. <https://mehnat.uz/uz>
2. <https://cbu.uz/upload/iblock/a3a/Turmush-darazhasi-va-inflyatsiya>.
3. Ўзбекистон Республикаси Президентининг «Ўзбекистон Республикасининг солиқ сиёсатини такомиллаштириш концепцияси тўғрисида»ги ПФ-5468-сон Фармони. Тошкент шаҳри, 2018 йил 29 июнь.
4. Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёевнинг Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлисига йўллаган мурожаатномаси. Тошкент шаҳри, 28 декабрь, 2018 йил.

Хайдаров Ўрал Ахмадович,
ТДИУ, «Банк иши ва инвестициялар»
кафедраси ассистенти
E-mail: oygul.alimova.88@mail.ru

**МИЛЛИЙ ИҚТИСОДИЁТИМИЗДА ИШБИЛАРМОНЛИК ВА
ҚУЛАЙ ИНВЕСТИЦИЯ МУҲИТИНИ
РИВОЖЛАНТИРИШНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ**

**УЛУЧШЕНИЕ РАЗВИТИЯ БИЗНЕСА И БЛАГОПРИЯТНОГО ИНВЕСТИЦИОННОГО
КЛИМАТА В НАШЕЙ НАЦИОНАЛЬНОЙ ЭКОНОМИКЕ**

**IMPROVING THE DEVELOPMENT OF BUSINESS AND FAVORABLE
INVESTMENT CLIMATE IN OUR NATIONAL ECONOMY**

Аннотация. Миллий иқтисодиётимизда ишбилармонлик ва инвестиция муҳитини тубдан яхшилаш ҳамда бизнес юритиш шароитларини баҳолаш мезонлари тизимини жорий этиш бўйича тегишли хулосалар шакллантирилган.

Таянч иборалар: ишбилармонлик, инвестиция, инвестиция муҳити, бизнес юритиш, тадбиркорлик.

Аннотация. Сформированы соответствующие выводы о коренном улучшении делового и инвестиционного климата в национальной экономике, а также внедрении системы критериев оценки условий ведения бизнеса.

Ключевые слова: бизнес, инвестиции, инвестиционный климат, ведение бизнеса, предпринимательство.

Abstract. The relevant conclusions are drawn about the radical improvement of the business and investment climate in the national economy, as well as the introduction of a system of criteria for assessing business conditions.

Keywords: business, investment, investment climate, doing business, entrepreneurship.

Тараққиёт ва юксак ривожланишга эришган давлатлар тажрибасига кўра, ҳар бир халқ ўз олдида улуғ ва истиқбол мақсадларни қўйиши ҳамда уни амалга ошириш салоҳиятлари билан жаҳон ҳамжамиятида муносиб ўрин эгаллайди. Бугун Ўзбекистон ҳам ўз тарихининг ана шундай масъулиятли чорраҳасида турибди, десак, муболаға бўлмайди. Бинобарин, Президент Шавкат Мирзиёев томонидан ишлаб чиқилган Ҳаракатлар стратегияси истиқболимиз тақдирини ҳал этувчи муҳим ва янги давр босқичини ифодаловчи миллий ғояга айланмоқда.

XXI асрга келиб стратегия тушунчаси анча кенгайди. Стратегия деб, дунё миқёсида ва давлат ички ҳаётидаги иқтисодий, ижтимоий-сиёсий ҳамда бошқа соҳаларда вужудга келган инқирозий вазиятларни прогнозлаштириш ва бартараф этишга қаратилган бошқарувни ташкил этиш масалаларига доир тушунчаларни қамраб олади. Шундан келиб чиқиб, давлат стратегияси бир бири билан ўзаро боғлиқ, лекин алоҳида хусусият касб этувчи кўплаб тушунчаларда ифодаланади.